

ماهیت علوم انسانی و روش‌شناسی آن

اشرف السادات باقری^۱

چکیده

علوم انسانی معارفی است که موضوع تحقیق آنها فعالیت‌های مختلف بشری است، یعنی فعالیت‌هایی که متضمن روابط افراد بشر با یکدیگر و روابط این اشیاء، آثار، نهادها و مناسبات ناشی از آنهاست. تنوع و گستردگی علمی که از آن به عنوان علوم انسانی یاد می‌شود به گونه‌ای است که کمتر محقق و صاحب نظری توانسته است درباره تمام علوم نظریه جامع و روشنی عرضه کند و حدود آن را از معرفت تجربی به طور دقیق تمیز دهد.

در اروپا، پس از رنسانس روش علوم طبیعی دستخوش تحول عمیق شد؛ تجربه‌گرایی و اثبات‌گرایی شاخصه اصلی علوم طبیعی شد و کشفیات پی در پی و موفقیت‌های بزرگ علوم طبیعی این تلقی را به وجود آورد که تجربه و عینیت، تنها ابزار قابل قبول در هر نوع فعالیت علمی است. علوم انسانی و اجتماعی نیز برای کسب اعتبار ناچار به پذیرش تام تجربه و عینیت شد. غافل از اینکه موضوع در علوم انسانی با موضوع در علوم طبیعی تفاوت جوهری دارد. رشد پوزیتیویسم و امپریسم که کشفیات علوم طبیعی آن را تقویت می‌کرد بر همه شاخه‌های علوم انسانی سایه افکند و توجه به داده‌های حسی‌اندک‌اندک تحلیل‌های ذهنی را کم رنگ کرد. فلسفه تجربه‌گرایی بیکن، لاک، هیوم و دیگران عموماً با مثال‌های علوم طبیعی تبیین شده است و با مثال‌های علوم تجربی نتایجی در علوم انسانی گرفته شده است. روش علوم تجربی به علوم انسانی نیز تعمیم داده شده است تا جایی که امروزه در علوم انسانی نیاز به رنسانس دیگری پیدا شده است؛ زیرا امروزه در بسیاری از شاخه‌های علوم انسانی مانند جامعه‌شناسی به دنیای درونی انسان‌ها و روابط پیچیده آن با فرهنگ و تاریخ توجهی نمی‌شود؛ به این معنا که هیچ معیار کمی برای سنجش درستی و نادرستی آن وجود ندارد.

روش‌شناسی اثباتی، مدعی لزوم به‌کارگیری روش‌های علوم طبیعی در علوم انسانی است. اما مشکلی که امروزه بیش از پیش دامنگیر علوم انسانی شده است، تمیز ندادن میان ماهیت علوم انسانی و علوم طبیعی است که آثار آن در روش‌شناسی علوم انسانی هویداست و این سؤال مطرح

می‌شود: اکنون که علوم انسانی اعتبار و استقلال مورد نظر خود را به دست آورده است آیا باز هم لازم است که ماهیت انسانی این علوم را با علوم طبیعی یکسان پنداریم و شیوه تحقیق علوم طبیعی را به کار ببریم. این مقاله بر اساس روش اسنادی کتابخانه ای با هدف شناخت ماهیت و روش علوم انسانی تدوین گشته است.

در این مقاله به سؤالات زیر می‌پردازیم:

ماهیت علوم انسانی چیست و به چه موضوعاتی می‌پردازد؟

روش شناسی علوم انسانی چه تحولاتی داشته است؟

مزایا و معایب به‌کارگیری روش‌های علوم تجربی در علوم انسانی چیست؟

واژگان کلیدی: علوم انسانی، علوم طبیعی، روش شناسی، تجربه‌گرایی.